

Gevecht van Jacob met de engel

Brons
hoogte 87 cm
gesigneerd
gedateerd : 1932

Openluchtmuseum voor Beeldhouwkunst,
Middelheim, Antwerpen

Jacob worstelde tot bij dageraad met de engel in mensen-gedaante. De strijd bleef onbeslist. Jacob liet echter de engel niet gaan voordat hij hem had gezegend en de naam Israël, d.i. de man die strijdt met God, gegeven.

Dat bijbelverhaal is voor veel kunstenaars het symbool geworden van hun strijd met de materie bij het ontstaan van het kunstwerk, van de wil om de massa tot bepaalde vormen om te buigen, waarbij de kunstenaar zelf de begenadigde of de gezegende wordt.

Lipchitz evenwel hecht aan die creatie een diepere betekenis. Als Jood wenst hij dat dit beeldhouwwerk als uiting van zijn eigen levensvisie beschouwd wordt, als de uitbeelding van de strijd van het Joodse volk voor zijn bestaan.

De uitbeelding van tegengestelde bewegingen van dieren of mensen die zich met elkaar verstrengelen, een knoop- of kruispunt vormen en, vervlochten toch als één verschijning naar voren treden, is zeker niet nieuw: reeds in Mesopotamië en later in West-Europa, vooral in de Ierse miniaturen en de Romaanse beeldhouwkunst komt zij voor.

Bij Lipchitz heeft ze een nieuwe gestalte gekregen: één verstrengelde vorm, met een golvende dominante waarin krachten aanwezig zijn die elkaar niet opheffen, maar geledingen vormen welke elkaar steunend elkaar voortstuwen. Het bewuste bijbelverhaal heeft Lipchitz zeker niet als een anekdote willen voorstellen.

Kenschetsend is bovendien het feit dat in dit beeld geen onderscheid te maken is tussen worsteling en omhelzing, wat de dramatiek van het kunstwerk nog meer tot haar recht doet komen. Immers door de omhelzing in de worsteling doorstroomt de zegen van de engel de strijdende held waardoor deze zich verzoent met het conflict, wat typisch is voor de Joodse levenshouding.

In de worstelende vormen is een evenwicht bereikt wat duidt op een onbesliste strijd. Geen overwinnaar; geen overwonene.

In de creatieve vrijheid die Lipchitz langs het kubisme om gevonden heeft, komt hij tot een vrij spel van vormen die hij bedenkt en ordent en waarbij hij een maximum gebruik maakt van visuele combinaties en verbeeldingsassociaties, met andere woorden, figuratieve elementen komen voor als abstracte en abstracte elementen kunnen als figuratieve worden beschouwd. Ondanks zijn grote bewondering voor de kwaliteit van veel abstract beeldhouwwerk, verkiest hij aanknopingspunten te behouden met de figuratieve werkelijkheid en die te verbinden met de suggestieve kracht van een symbolische verbeelding.

Ontmoetingen hebben Lipchitz steeds geboeid en ieder beeld

van hem duidt op een ontmoeting. Bij de verstrengeling die hieruit kan ontstaan geeft de kunstenaar aan ieder onderdeel een eigen vormleven, zover dat ook anatomische onderdelen (een oor, een arm, een knie bv.) in die hereniging van gestalten door hem vrij worden gehanteerd.

In het actief-heldhaftig streven bekommert men zich om geen toeschouwer: de strijdenden vormen een wereld op zichzelf, zij vragen geen aansporing, geen toejuicing: zij strijden. De hartstochtelijke worsteling om de bevrijding van de boeien waarmee de geest aan de stof vastzit, komt tot uiting in een bewegende en een gebarentaal waar hoop en wanhoop zich tegelijk uitspreken. Hoewel zwaar, zijn die figuren toch ongebonden, onbelemmerd door de materie. Zij zweven a.h.w. in de lucht.

Ingevolge de ruimtelijkheid, de beweging, het licht- en schaduwspeel en de symbolische kracht van Lipchitz'œuvre, wordt het als 'barok' bestempeld.

Maar die barokke expressie zit niet in de geschiedenis geworteld, doch wel in de eigen tijd van de spanningen die tussen 1930-1940 de wereld beklemden en de kunstenaar wars maakten van een serene contemplatieve uitdrukking.

Jaren lang, namelijk van 1914 af, had Lipchitz zich het kubisme eigen gemaakt, dit is de kunstvorm welke het onderwerp in zijn geometrische vormen vanuit verschillende gezichtshoeken tegelijk benadert en ontleedt. Maar zijn œuvre groeide door, en toen hij de syntaxis van het kubisme ten volle meester was, zou de menselijk-pathetische toon steeds heviger doorklinken. Arabesken, curven en ruimtes verlenen van 1925 af aan zijn composities een steeds toenemende vrijheid en beweeglijkheid. Die strekking blijft gelden totdat naar aanleiding van de wereldgebeurtenissen de dramatiek de overhand gaat krijgen in een reeks werken waarvan het Gevecht van Jacob met de engel het eerste is. Bijbelse en mythologische thema's zijn dan aangewezen om de meest algemeen-menselijke problematiek in lyrisch-getourmenteerde vormen weer te geven, waarbij de kunstenaar met gezag voortbouwt op alle eigentijdse verworvenheden van impressionisme, expressionisme en kubisme.

Lipchitz is niet in een bepaalde categorie onder te brengen, zijn werk kan niet bij deze of gene academische richting gerangschikt worden. Hij is in de eerste plaats beeldhouwer en het werk weerspiegelt de schepper.

Om zich van de van huis uit opgelegde ingenieursstudies los te werken, week hij in 1909 uit Rusland uit naar Parijs.

Om zich aan de Jodenvervolgving te onttrekken, - die pijnlijke ervaring had hij reeds in zijn jeugd in Rusland meegemaakt -, vluchtte hij in 1940 uit Parijs naar de Verenigde Staten.

Aldus zocht Lipchitz de sfeer op waarin hij vrij zijn kunstnaarsroeping kon vervullen.

Weze ook vermeld dat Lipchitz veel eerbied voor de traditie had, een intens museumbezoeker is en gelooft in de 'grote stroom' en de 'koninklijke weg van de kunst door alle eeuwen heen'.

Uit de volheid van het leven put hij voortdurend nieuwe inspiratie. 'Hij is, zoals Prof. Hammacher getuigt, onontkoombaar in de greep van de kosmische beeldende kracht. De betekenis van het nog niet afgesloten en reeds overal invloedrijke oeuvre van Lipchitz is nog niet te overzien'.

M.-R. Bentein,

Adjunct-conservator Openluchtmuseum voor Beeldhouwkunst, Middelheim, Antwerpen.

Bibliografie :

Robert Goldwater, Lipchitz, Amsterdam 1954 ;

A. M. Hammacher, Lipchitz, Amsterdam 1960 ;

Irene Patai, Encounters, The life of Jacques Lipchitz, New York 1961.